

ІННОВАЦІЙНЕ СПРИЯННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

*М. Ф. Бабієнко, професор, заслужений працівник
сільського господарства України*

М. М. Кулаєць, професор, заслужений економіст України

*В. О. Пабат, професор, заслужений працівник
сільського господарства України*

Поглиблено теоретико-методологічні та практичні засади інноваційного забезпечення продовольчої безпеки в Україні.

Продовольча безпека, інноваційне сприяння, якість продуктів харчування.

Проблеми продовольчої безпеки завжди були й залишаються глобальними на нашій планеті. Особливої ваги вони набувають і для України. У запропонованій статті приділено велику увагу важливості взаємозв'язку з якістю продуктів харчування. Висвітлено низку складових стабілізації й нарощування продовольчої безпеки і якості сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемами розробки таких питань присвячені праці Р. Фостера, М. Портера, О. Витвицької, В. Збарського, П. Музики, М. Кропивки, М. Кисіля та інших вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів.

Мета дослідження – довести нагальну необхідність інноваційного нарощування продовольчих ресурсів – важливої складової продовольчої безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Інновації відіграють неабияке значення у вирішенні продовольчої безпеки в нашій державі та світі. Україна має у своєму розпорядженні понад 70 % сільськогосподарських угідь, з них орні землі займають майже 33 млн га, або 80 % від їх площі. Освоєння всього земельного фонду – на рівні 60 % (для порівняння: 12 % у США).

Необхідно всім усвідомити і, у першу чергу, аграріям, що на розв'язання проблем продовольчих ресурсів вкрай негативно впливає погіршення природної продуктивності наших ланів, особливо за роки незалежності, враховуючи те, що Україна займає перше місце у світі за питомою вагою чорноземів. На чорноземні ґрунти з високим умістом гумусу в Україні припадає 63% ґрунтового покриття, що становить майже 27 млн га орних земель.

Отже, аграрний сектор економіки країни має досить потужний природний потенціал – великі площі високопродуктивного покриття як незмінного специфічного засобу сільськогосподарського виробництва.

Як було зазначено, ґрунти України за своєю родючістю дуже

різноманітні. Крім чорноземів з високим рівнем родючості, майже 40% земельної площі займають малородючі, бідні на поживні речовини ґрунти: дерново-підзолисті, підзолисті, солонцеві, болотні, гірські й велика площа еродованих земель. На всіх цих ґрунтових різновидах можна розв'язати продовольчу проблему лише в комплексі багатьох складових. Тобто, підвищення родючості ґрунтів може бути реалізовано шляхом деяких факторів – меліоративних (корінне поліпшення природних властивостей ґрунтів), агрохімічного (поліпшення кругообігу речовин), фізичного (обробітку ґрунту, боротьби з ерозією) і біологічного (удосконалення сівозмін тощо) [1].

Актуальність досліджень з цієї проблеми беззаперечна, їх здійснюють науковці й освітяни не тільки ННЦ "Інститут аграрної економіки", Національного університету біоресурсів і природокористування України, а й вчені всієї України та світу.

У проведених дослідженнях, в яких започатковано розв'язання цієї надзвичайно важливої проблеми, ще не все враховано у зв'язку з новими умовами господарювання в аграрному комплексі й, зокрема, входження України в ринкову сферу.

Серед невідкладних завдань є відпрацювання таких механізмів і підходів, які б дали можливість забезпечити населення нашої країни високоякісними вітчизняними продуктами харчування за доступними цінами.

Розв'язання цієї проблеми потребує застосування комплексу заходів, спрямованих, з одного боку, на забезпечення безперебійного надходження на споживчий ринок зростаючої кількості різноманітних продуктів харчування високої якості, а з іншого – підвищення купівельної спроможності населення України. Варто ще наголосити, що й надалі продуктивність наших ланів, порівняно з розвиненими країнами, залишається низькою, що значно відбивається на продовольчій безпеці. Виснажується земля, повільно зростає віддача гектара, зношуються основні фонди, катастрофічно застаріває техніка.

Розширення посівних площ і, зокрема, просапних культур, було згубним для майбутнього, оскільки супроводжувалося скороченням природних кормових угідь. Особливо бездумне використання землі було з 1960 до 1990 року. Розораність у ті роки в Україні досягла понад 80% сільськогосподарських угідь, у деяких областях – понад 90%, а у великій кількості районів і господарств цей показник сягав 95%. Такої розораності не мала і не має жодна цивілізована країна.

Нині доводиться констатувати: поки що не вдалося призупинити спад життєвого рівня населення у світі і, зокрема, в Україні, про що наочно свідчать дані таблиці.

Наведені в таблиці дані свідчать, що населення нашої держави споживає основних продуктів лише в межах 50–70% фізіологічних норм харчування. І це, насамперед, стосується м'яса і м'ясопродуктів, молока і молочних продуктів, плодів, ягід та винограду.

Динаміка споживання продуктів харчування

Споживання продуктів харчування	харч уван ня

(на одну особу за рік; кг)

	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
М'ясо та м'ясо-продукти (у перерахунку на м'ясо; включаючи сало і субпродукти в натурі)	68	39	33	39	42	46	51	50	52	51	54	80
Молоко та молочні продукти (у перерахунку на молоко)	373	244	199	226	235	225	214	212	206	205	215	380
Яйця, шт.	272	171	166	238	251	252	260	272	290	310	307	290
Риба і рибопродукти	17,5	3,6	8,4	14,4	14,1	15,3	17,5	15,1	14,5	13,4	13,6	20
Цукор	50	32	37	38	40	40	41	38	37	39	38	38
Олія	11,6	8,2	9,4	13,5	13,6	14,3	15,0	15,4	14,8	13,7	13,0	13
Картопля	131	124	135	136	134	130	132	133	129	139	140	124
Овочі та баштанні продовольчі культури	102	97	102	120	127	118	129	137	144	163	163	161
Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино)	47	33	29	37	35	42	44	46	48	53	53	90
Хлібні продукти (хліб, макаронні вироби у перерахунку на борошно; борошно, крупи, бобові)	141	128	125	124	120	116	115	112	111	110	109	101

*Розраховано за даними Статистичного щорічника України за 2012 рік.

В Україні у 1990 р. енергетична цінність добового раціону харчування на одного жителя становила 3597 кілокалорій з умістом білка 105 г, жиру – 124 г, а нині ці показники значно нижчі (близько 3 тис. ккал, 79,3 білка і 87,8 г жиру). На продовольчу безпеку та якість сільгосппродукції та продуктів харчування значною мірою впливають такі культури, як озима та яра пшениці, кукурудза, рис, горох, ячмінь та овес, картопля та овочі. Значна кількість господарств різних форм власності й науково-дослідних господарств, запроваджуючи високу агротехніку, з року в рік одержують 50–60 і більше центнерів з кожного гектару посівів зернових. Отже, завдання полягає в тому, щоб досвід передовиків став надбанням всіх господарств.

Пріоритетом державної влади має бути стимулювання виробництва

високоякісної конкурентоспроможної продукції з використанням ресурсозберігальних і екологічно безпечних технологій.

Безумовно, шлях до розширеного внутрішнього і зовнішнього ринків продукції сільського господарства лежить через технічне і технологічне оновлення техносфери сільськогосподарських підприємств, адаптування всього ланцюга інноваційного процесу до ринкових відносин, нових підходів державної науково-технічної політики в аграрній сфері. Саме інноваційна спрямованість відіграє на сьогодні домінуючу, а можливо й вирішальну, роль у визначенні кола учасників конкуренції в майбутньому, оскільки інновації дають змогу створювати стратегічні переваги в цьому.

Варто наголосити, що до першочергових завдань інноваційної діяльності в АПК, на нашу думку, належать: забезпечення життєдіяльності АПК в умовах внутрішньої і зовнішньої конкуренції; розробка і послідовна реалізація програми розвитку агропромислового розвитку. Важливо усвідомлювати, що інновації є необхідною умовою успішного бізнесу, оскільки сприяють підвищенню якості й зниженню собівартості продукції, забезпечують конкурентоспроможність на ринку товарів і послуг. Нам необхідно оволодівати методологією та практичними навичками інноваційної діяльності, усвідомлювати принципи формування й реалізації державної інноваційної політики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поглиблено теоретико-методологічні та практичні засади формування і розвитку інноваційної діяльності в агропромисловому секторі економіки України. Інноваційна модель розвитку вітчизняного аграрного виробництва сприятиме конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції в Україні.

I, найголовніше, підвищення життєвого рівня можливе, насамперед, за рахунок виваженої аграрної політики нашої держави.

Список літератури

1. Музика П. М. Управління конкурентоспроможністю підприємств аграрної сфери економіки / П. М. Музика. – Агроінком, 2010. – № 7–9. – С. 110–111.

2. Збарський В.К. Інноваційне спрямування розвитку кооперативного руху на селі / В. К. Збарський // Сільськогосподарська кооперація : зб. наук. праць економістів-аграрників за ред. голови Львівської аграрної палати, проф. П. М. Музики. – Львів, 2012. – С. 94–107.

3. Тенденції розвитку картоплярства у формуванні продовольчих ресурсів України / В. О. Пабат, В. А. Скрипниченко, М. М. Кулаєць, М. Ф. Бабієнко // Вісник аграрної науки України. – 2013. – № 5. – С. 69–73.

4. Бойко В. І. Економіка виробництва зерна : монографія – К., 2008, ННЦ “Інститут аграрної економіки”. – С. 189–200.

5. Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. [Вид. 2-ге, перероб. і доп.]. –К. : ІАЄ, 2012. 218 с.

Углублены теоретико-методологические и практические основы инновационного обеспечения продовольственной безопасности в Украине.

Продовольственная безопасность, инновационное содействие, качество продуктов питания.

The article deeply theoretical, methodological and practical principles of innovation to ensure food safety in Ukraine.

Food security, promote innovation, quality food.

УДК 004.451.47

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ АГРАРНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

М. Ф. Безкровний, кандидат технічних наук

Проаналізовано організаційні форми дорадчих служб. Розглянуто шляхи поліпшення їх роботи.

Організаційні форми дорадчих служб, дорадчі послуги, сільськогосподарська дорадча діяльність, дорадчі служби вищих аграрних навчальних закладів.

Система інформаційно-консультаційного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників і населення набуває дедалі більшого значення. Реалізуючи інноваційну, наукову, освітню та соціальну функції, поєднуючи науку, освіту і агропромислове виробництво, вона сприяє розвитку дорадчої діяльності в Україні, виступає каталізатором науково-технічного прогресу в сільському господарстві, сприяє розповсюдженню нових знань і є необхідною в сучасних соціально-економічних умовах.

Важливим кроком на шляху до формування принципово нових виробничих відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками та органами державної влади, управління, аграрною наукою та аграрною освітою відіграє розбудова Національної дорадчої служби в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання підвищення ефективності діяльності дорадчих служб присвячені праці Д. С. Алексанова, О. М. Бородіної, М. Ф. Кропивко, В. В. Маковецького, А. П. Посадського та ін. Незважаючи на це, ряд аспектів цієї актуальної проблеми в нових економічних умовах залишаються недостатньо вивченими і потребують більш глибоких досліджень.

Мета дослідження – наукове обґрунтування законодавчого врегулювання залучення вищих аграрних навчальних закладів до надання соціально спрямованих дорадчих послуг та питання сертифікації сільськогосподарської дорадчої служби відповідно до вимог Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності”.

Виклад основного матеріалу. Історичний досвід свідчить, що головною причиною виникнення консультаційних служб майже в усіх країнах була криза сільського господарства, коли без підтримки держави неможливий ефективний розвиток галузі [3]. І лише після того, як